

Kazimierz Rulka

Geneza i dzieje TTN WSD we Włocławku

Studia Włocławskie 1, 23-43

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. KAZIMIERZ RULKA

GENEZA I DZIEJE TTN WSD WE WŁOCŁAWKU

W tym roku (1998) przypada 70 rocznica powstania we Włocławku towarzystwa teologicznego, skupiającego niemal wszystkich księży tego miasta. W zmienionej formie funkcjonuje ono i dziś przy Wyższym Seminarium Duchownym. Niesprzyjające warunki sprawiły jednak, że ma ono na swym koncie jedynie ok. 30 lat rzeczywistej działalności. Z tego 11 lat przypada na okres przedwojenny (1928-1939), 19 lat na czasy powojenne (1979-1998). Ze względu na zmianę struktury organizacyjnej okresy te zostaną omówione osobno.

I. W okresie przedwojennym

Myśl zorganizowania we Włocławku towarzystwa teologicznego powziął w 1928 r. ks. Bolesław Kunka, ówczesny wicerektor seminarium włocławskiego (1918-1928).¹ Miał on już pewne doświadczenie w organizowaniu podobnego rodzaju instytucji, należał bowiem wraz z ks. Antonim Borowskim, rektorem seminarium włocławskiego w latach 1918-1925, do grona założycieli Związku Polskich Zakładów Teologicznych (powstał w 1921 r.) i pełnił funkcje w jego władzach.² Myśl ta została podjęta przez profesorów i w marcu 1928 r. powstała na terenie Włocławka organizacja naukowa o nazwie Towarzystwo Teologiczne.³ Prezesem jego został, i prawdopodobnie pozostawał na tym stanowisku przez cały okres przedwojenny, ks. Bolesław Kunka.⁴

Początkowo było ono planowane i rzeczywiście powstało jako oddział Polskiego Towarzystwa Teologicznego z siedzibą we Lwowie⁵ (założonego w 1924 r.). Inspiracją do takiej decyzji było zapewne to, że takie oddziały powstały już w 1924 roku w Poznaniu, Katowicach, Przemyślu, Tarnowie i Lublinie, a potem także w Warszawie (1926) i Wilnie (1927).⁶ A zachętą – zapewne uznanie 17 października 1927 r. przez Radę Ministrów seminarium włocławskiego za szkołę wyższą.⁷ I widocznie jako przedstawiciele tego oddziału brali udział w pierwszym zjeździe naukowym Polskiego Towarzystwa Teologicznego (w dniach 11-12 IV 1928 r. we Lwowie) księża profesorowie z Włocławka: Adam Jankowski i Henryk Kaczorowski.⁸

Rychło jednak Towarzystwo włocławskie „wyodrębniło się w samodzielną jednostkę prawną z własnym, zalegalizowanym przez władze, statutem i roz-

wijać poczyna nader wszechstronną i owocną działalność”.⁹ Dotychczas nie udało się trafić na ślad tego statutu, ale zapewne był on wzorowany na statucie Polskiego Towarzystwa Teologicznego.¹⁰ Nie wykluczało to jednak profesorów seminarium wrocławskiego z uczestnictwa w innych kościelnych organizacjach naukowych i naukowo-wychowawczych.¹¹

W spotkaniach Towarzystwa wrocławskiego, które odbywały się raz na miesiąc, uczestniczyło ok. 40 kapłanów z Wrocławka i okolicy.¹² W programie był z reguły referat i dyskusja.¹³

W okresie przedwojennym zarysowały się trzy kierunki działalności Towarzystwa: naukowo-teologiczny, oświatowy i ascetyczny.

W pierwszych dwóch latach swego istnienia Towarzystwo zajmowało się głównie naukowym omawianiem takich zagadnień, które miały szczególne znaczenie dla ówczesnego duszpasterstwa. Zajmowano się więc problemem sekciarstwa, niebezpieczeństwami, jakie zagrażały małżeństwu i rodzinie, sprawami przebudowy ustroju społecznego według wskazań encykliki *Rerum novarum* oraz *Quadragesimo anno*. Na skutek starań Towarzystwa wydawnictwo jezuitów w Krakowie opublikowało broszurę *Krętacze Pisma św.*,¹⁴ ukazały się ponadto: opracowanie zbiorowe pt. „*Rerum novarum*” wobec potrzeb doby obecnej,¹⁵ a także rozprawy o zamierzonej reformie prawa małżeńskiego.¹⁶ Nie znamy wykazu tematów poruszanych w następnych latach. Wiadomo jedynie, że 29 III 1936 r. ks. Stefan Wyszynski na zebraniu Towarzystwa przedstawił sprawozdanie ze Zjazdu Prasy Katolickiej, który odbył się w marcu tegoż roku.¹⁷

Od 1930 roku Towarzystwo Teologiczne we Wrocławku rozpoczęło prowadzenie w okresie Adwentu i Wielkiego Postu (w piątki) publicznych wykładów, zazwyczaj w gmachu seminarium wrocławskiego, dla inteligencji miasta Wrocławka. Wykłady te pomyślane były przeważnie jako systematyczny kurs obejmujący grupę powiązanych ze sobą tematów.¹⁸ W ich organizowanie włączył się także miejscowy Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej,¹⁹ rozumiano bowiem, że praktyczna działalność katolików świeckich nie może przynieść spodziewanych korzyści bez teoretycznej i naukowej podbudowy, bez znajomości teologii, filozofii chrześcijańskiej i katolickiej nauki społecznej. Doceńiali to także sami świeccy, gromadząc się dość licznie (80-120 osób) na wykładach.²⁰

Znamy jedynie niektóre tematy wykładów, które przedstawił ks. Stefan Wyszynski.²¹ I tak: 12 II 1932 r. wygłosił on odczyt pt. *Umiarkowanie jako postulat chwili*,²² 3 III 1933 – *Znaczenie ruchu liturgicznego dla odrodzenia życia katolickiego*,²³ 9 III 1934 – prelekcję na temat świadectw na rzecz Kościoła wobec ustawy o podatkach kościelnych,²⁴ w marcu 1938 r. – *Chrystus we współczesnej literaturze*.²⁵

Zachował się natomiast pełny plan wykładów w Wielkim Poście 1937 r. Tematem ogólnym była aktualna wówczas w całym świecie kwestia komunizmu. Poszczególne wykłady wygłosili: ks. Stefan Wyszyński – *Przyczyny powodzenia prądów radykalno społecznych w Polsce* (12 II)²⁶ oraz *Komunistyczna a katolicka przebudowa ustroju społecznego* (12 III),²⁷ ks. Józef Iwanicki – *Materializm dziejowy jako filozofia komunizmu* (19 II), ks. Bolesław Kunka – *Bolszewizm a wychowanie* (25 II), ks. Antoni Bogdański – *Katolicyzm a komunizm* (5 III).²⁸

Ten kierunek działalności Towarzystwa został z czasem wyodrębniony i powstała z niego w 1938 r. osobna instytucja pn. Instytut Wyższej Kultury Religijnej.²⁹

Przedtem jednak Towarzystwo uległo kolejnemu przekształceniu. W 1931 roku postanowiono, aby odtąd obok zebrań naukowych odbywać, na zmianę, zebrania o charakterze ascetycznym. Porządek takiego zebrania ascetycznego obejmował: konferencję ascetyczną jednego z członków Towarzystwa lub zaproszonych gości, adorację Najświętszego Sakramentu, modlitwy i pieśni.³⁰ A trzeba pamiętać, że podobną formację ascetyczną kapłanów wrocławskich prowadziło także (od 1921 r.) Stowarzyszenie Charystów Diecezji Wrocławskiej.³¹

Intensywnie prowadzoną działalność Towarzystwa Teologicznego we Wrocławku przerwała II wojna światowa.

II. W okresie powojennym

Po zakończeniu wojny Towarzystwo nie wznowiło formalnie swojej działalności. Była jednak próba kontynuowania działalności oświatowej dla inteligencji przez profesorów wrocławskiego seminarium duchownego. W latach 1945-1948 ks. Józef Kruszyński prowadził odczyty z zakresu historii religii. W roku 1948/49 odbyły się dwa cykle odczytów, które wygłosili profesorowie seminarium. Cykl pierwszy, w okresie adwentowym, był poświęcony zagadnieniu istnienia Boga, cykl zaś drugi, wielkopostny – osobie Jezusa Chrystusa. Uczestniczyło w nich przeciętnie 60 osób.³² Zaostrzenie w tym czasie restrykcji wobec Kościoła przez władze komunistyczne uniemożliwiło dalsze prowadzenie tego rodzaju działalności.

Konferencje naukowe dla profesorów odbywały się sporadycznie, zazwyczaj z racji przyjazdu do Wrocławka jakiejś osobistości ze świata nauki. Składały się na nie: referat zaproszonego gościa i dyskusja. Na pewno takie konferencje odbywały się na początku lat 70-tych.³³

Odrodzenie faktycznej i formalnej działalności towarzystwa teologicznego we Wrocławku nastąpiło w dwóch etapach. Najpierw w 1979 r. ks. prof. Stanisław Olejnik zorganizował z własnej inicjatywy klub naukowodyskusyjny

„Krag”. Formalne natomiast powołanie towarzystwa teologicznego w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku nastąpiło w 1984 roku.

1. Klub naukowodyskusyjny „Krag” (1979-1984)

Założycielem klubu naukowodyskusyjnego „Krag” i jego prezesem był ks. Stanisław Olejnik, znany w Polsce i w świecie teolog moralista, a jednocześnie od wielu lat profesor seminarium włocławskiego. Chodziło mu o stworzenie w Seminarium „teologicznego ośrodka (środowiska) naukowego przez wzajemną zachętę, współpracę i pomoc w twórczości pisarskiej w zakresie myśli teologicznej (szeroko pojętej, a więc włączającej filozofię i inne «dyscypliny kościelne»)”.³⁴ Spotkania miały spełniać dwa zadania: „1) «erudycyjne» – przez prezentowanie na nich cenniejszych publikacji oraz sprawozdań ze zjazdów, kongresów itp. z zakresu specjalizacji poszczególnych profesorów; 2) «twórcze» – przez przedstawienie i krytyczne rozpatrzenie w dyskusji oryginalnych opracowań zagadnień podjętych przez członków klubu”.³⁵

Spotkanie inicjujące założenie klubu odbyło się 16 XI 1979 r. w mieszkaniu ks. prof. Stanisława Olejnika. Wzięli w nim udział obok inicjatora następujący księża profesorowie: Zdzisław Pawlak, Wojciech Hanc, Marian Gołębiewski, Jerzy Kaźmierczak, Zbigniew Skrobicki, Franciszek Józwiak, Tadeusz Przybylski, Jerzy Bagrowicz, którzy podpisali deklarację jako członkowie założyciele.³⁶ Sekretarzem „Kregu” został ks. Zdzisław Pawlak.³⁷ On to przez cały czas istnienia klubu spisywał systematycznie protokoły spotkań (pozostają one dotychczas w rękopisie w jego posiadaniu).

Według deklaracji nie miało to być ściśle zamknięte grono osób, ale otwarte także dla innych profesorów seminarium włocławskiego, a nawet dla osób spoza grona profesorskiego.³⁸ Do stałych uczestników „Kregu” doszły jednak tylko dwie osoby: ks. Jan Nowaczyk i ks. Bogusław Skowroński (kapłan diec. płockiej prowadzący wykłady w seminarium włocławskim). Kilka innych osób uczestniczyło w tych spotkaniach sporadycznie. Łącznie przez „Krag” przewinęło się 17 osób. W spotkaniach „Kregu”, które odbywały się w mieszkaniu ks. Olejnika raz w miesiącu (zazwyczaj siedem razy w roku akademickim), uczestniczyło od pięciu do dwunastu osób, w miarę systematycznie – 10 osób.³⁹

Mimo deklaracji o otwartości „Kregu” nie był on jednak dostępny dla wszystkich profesorów seminaryjnych. Wchodzili do niego tylko ci, którzy zostali zaproszeni do współpracy; podstawowym warunkiem (nie uwidoczniwym formalnie w deklaracji powołującej „Krag”) było posiadanie doktoratu, ale nawet ci, którzy legitymowali się takim tytułem, nie byli zapraszani, jeśli nie wykazywali specjalnego zainteresowania pracą naukową.

Pierwsze robocze spotkanie odbyło 18 I 1980 r. W sumie w latach 1980-1984 odbyły się 32 spotkania, na których wygłoszono 24 referaty (jeden z re-

feratów zajął dwa spotkania) i sześć sprawozdań; jedno spotkanie poświęcone było dyskusji nad rolą profesora w kształtowaniu formacji kapłańskiej i jego stanu. Znamienne jest, że w okresie działalności „Kręgu” tylko jedenastu księży profesorów wygłosiło referaty (większość z nich kilkakrotnie): Z. Pawlak (5 razy), J. Kaźmierczak (4), S. Olejnik (4), M. Gołębiowski (2), W. Hanc (2), J. Nowaczyk (2), R. Andrzejewski, J. Bagrowicz, F. Józwiak, Z. Skrobicki, B. Skowroński. Prelegenci głosili referaty ze swoich specjalizacji, bez jakiegoś ustalonego z góry planu. Jedynie w roku akademickim 1982/83 ks. S. Olejnik i ks. Z. Pawlak wygłosili cykl wykładów na temat koncepcji człowieka u różnych myślicieli. Myślą wybitnych przedstawicieli świata nauki (filozofii, religioznawstwa, teologii, biblistyki, etyki) zajmowano się na kilku spotkaniach w tym okresie.⁴⁰

Pod względem ilości spotkań naukowych był to najbardziej prężny okres w działalności naukowej profesorów seminarium wrocławskiego. Pewnym brakiem było zbyt słabe prezentowanie dziedzin poza filozofia i teologią. Nie było na przykład ani jednego referatu z dziedziny prawa kanonicznego czy historii Kościoła.

2. Teologiczne Towarzystwo Naukowe (od 1984 r.)

Przekształcenie klubu naukowodyskusyjnego „Krag” w towarzystwo teologiczne nastąpiło, jak się wydaje, m.in. w wyniku sugestii Rady Naukowej Episkopatu Polski, aby wskrzesić przedwojenne koła Polskiego Towarzystwa Teologicznego, którymi były m.in. seminaria duchowne. Sugestia ta ponawiana była kilkakrotnie, począwszy od 1956 r., ale ciągle bezskutecznie. W 1984 r. biskup wrocławski Jan Zaręba przekazał ją prezesowi „Kręgu” ks. Stanisławowi Olejnikowi. Ten dnia 9 marca 1984 r. przedstawił członkom „Kręgu” propozycję biskupa, aby spotkaniom „Kręgu” nadać formę instytucjonalną i przekształcić je w towarzystwo naukowe seminarium wrocławskiego.

W dyskusji dla naszego ośrodka zaproponowano nazwę: Wrocławskie Towarzystwo Teologiczne.⁴¹ Przez tę nazwę nawiązywano do tradycji przedwojennej. Jednak w dekrecie bpa Jana Zaręby z 10 III 1984 r. powołującym towarzystwo teologiczne we Wrocławku użyto niezgrabnej nazwy: Towarzystwo Naukowe Teologiczne Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku.⁴² Miało ono być, jak sugerowano, „nowym bodźcem do podniesienia poziomu dydaktyczno-naukowego w seminarium”.⁴³ Nie wypowiedzianym formalnie celem było m.in. włączenie do spotkań naukowych w seminarium wrocławskim wszystkich jego profesorów i wykładowców, a więc znaczne rozszerzenie dotychczasowej działalności „Kręgu”.

Dekret nie wszedł jednak od razu w życie. Do końca roku seminaryjnego 1983/84 odbywały się jeszcze spotkania „Kręgu”.

Działalność Towarzystwa ulegała pewnym zmianom wprowadzanym przez poszczególne zespoły kierownicze (zarządy). Dlatego zostanie ona ukazana w podziale na kadencje zarządów.

W latach 1984-1991

Na ostatnim spotkaniu „Kręgu”, 4 maja 1984 r., wyłoniono tzw. grupę inicjatywną, w składzie: ks. rektor Marian Gołębiowski, ks. prof. Stanisław Olejnik i ks. prof. Zdzisław Pawlak, dla opracowania propozycji statutu Towarzystwa.⁴⁴

W wyborach przeprowadzonych na Walnym Zebraniu 16 listopada 1984 r. (piąta rocznica powstania „Kręgu”) wyłoniono Zarząd Towarzystwa w następującym składzie: ks. Marian Gołębiowski – prezes, ks. Franciszek Józwiak – wiceprezes, ks. Tomasz Kaczmarek – sekretarz, ks. Ireneusz Werbiński – skarbnik.⁴⁵ Zarząd ten przetrwał przez dwie kadencje (1984-1991).

Przedłożony przez Zarząd *Statut* Towarzystwa, który został zatwierdzony przez biskupa włocławskiego Jana Zarębę 20 II 1985 r. na trzy lata, zawiera trzy rozdziały: 1) normy ogólne, 2) cel, środki i zakres działania, 3) struktura. Ustalono w nim ostatecznie nazwę Towarzystwa: Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku (art. 1). Stwierdzono m.in., że Towarzystwo kontynuuje działalność przedwojennego Włocławskiego Towarzystwa Teologicznego oraz klubu naukowo-dyskusyjnego „Krag” (art. 5). Jako cel Towarzystwa postawiono „pogłębienie i rozwój wiedzy teologicznej [w] diecezji włocławskiej” (art. 6). Środkami do urzeczywistnienia tego celu miały być: „a) spotkania naukowe z innymi ośrodkami nauk teologicznych w Polsce lub z poszczególnymi reprezentantami tych ośrodków; b) zebrania dyskusyjne członków Towarzystwa; c) odczyty urządzone przez członków Towarzystwa; d) odczyty przeprowadzane przez zapraszanych ludzi nauki” (art. 7).

W *Statucie* przewidziano trzy grupy członków Towarzystwa: zwyczajnych, nadzwyczajnych i honorowych. Członkiem zwyczajnym – według *Statutu* – „zostaje każdy ksiądz mianowany profesorem lub wykładowcą Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku i nie przestaje nim być nawet wtedy, gdyby przestał wykładać w tym Seminarium” (art. 9); członkiem nadzwyczajnym – „każdy zainteresowany sprawą rozwoju wiedzy teologicznej, zwłaszcza w diecezji włocławskiej” (art. 10); członkiem honorowym – „każdy zasłużony dla Towarzystwa i dla nauk teologicznych” (art. 11). Pełne prawa *Statutu* przysługują jedynie członkom zwyczajnym.

Według *Statutu* władzami Towarzystwa są: a) Walne Zebranie, b) Zarząd (art. 17). Zarząd powoływany jest przez Walne Zebranie na trzy lata (art. 19) i składa się z prezesa, wiceprezesa, sekretarza i skarbnika (art. 20).

Sprawy organizacyjne, w związku z zatwierdzeniem przez biskupa wrocławskiego Jana Zarębę *Statutu* Towarzystwa, omówiono na spotkaniu 15 III 1985 roku. W nawiązaniu do art. 9 *Statutu* postanowiono, że członkami Towarzystwa oprócz wymienionych w tym artykule są także wszyscy byli wykładowcy i profesorowie seminarium wrocławskiego oraz pracownicy kurii diecezjalnej. Uczestnikami zaś spotkań „wszyscy księża, którzy skończyli studia specjalistyczne (niekoniecznie teologiczne), nawet jeśli nie uzyskali stopnia naukowego”, a także „niektórzy bez studiów [specjalistycznych], ale interesujący się nauką”. Postanowiono też, że „na sesje publiczne zapraszani będą również duszpasterze wrocławscy – ich liczba i skład będą ulegały zmianie, zależnie od nominacji”. Liczono, że razem będzie to przeszło 50 osób. Do zainteresowanych osób wysłano zaproszenia i prośby o wypełnienie załączonej deklaracji przystąpienia do Towarzystwa. Postanowiono też przygotować legitymacje dla członków Towarzystwa.⁴⁶ To ostatnie postanowienie dotychczas nie zostało jednak zrealizowane.

Pierwsza publiczna sesja Towarzystwa odbyła się 15 V 1985 r.,⁴⁷ czyli ponad rok od czasu powołania Towarzystwa. Zaproszono na nią nie tylko członków Towarzystwa, ale także niektórych kapłanów z diecezji pracujących w duszpasterstwie, z których – zdaje się – przybyło niewielu.⁴⁸

Z tego okresu nie zachowały się oficjalne protokoły sesji TTN.⁴⁹ Wydaje się jednak, że fakt, iż prezesem Towarzystwa został rektor seminarium, zdecydował o pewnym zamieszananiu w działalności Towarzystwa. Nie wiadomo, które spotkania naukowe były organizowane przez seminarium, a które przez Towarzystwo. Dało się jednak ustalić na podstawie innych źródeł,⁵⁰ że w tym czasie odbyło się przynajmniej 17 spotkań (trzy spotkania rocznie), na których wygłoszono 15 referatów, jedno sprawozdanie i trzy komunikaty; jedno spotkanie (15 III 1985 r.) poświęcone było sprawom organizacyjnym w związku z zatwierdzeniem przez biskupa wrocławskiego *Statutu* Towarzystwa.

Nie udało się zrealizować planowanego zwiększenia liczby członków Towarzystwa i zgromadzenia więcej uczestników sesji. Liczba uczestniczących w spotkaniach spadała czasem poniżej dziesięciu osób.⁵¹

Sesje Towarzystwa organizowano w Seminarium najczęściej w ten sposób, że zapraszani goście wygłaszali referat dla kleryków i drugi w tym samym dniu dla członków Towarzystwa. Połowa wśród głoszących referaty to znaczące osobistości świata nauki spoza środowiska seminaryjnego (było takich siedem): doc. dr Marian Maciejewski (KUL), ks. prof. Jan Łach (ATK), ks. doc. dr hab. Stanisław Kowalczyk (KUL), ks. doc. dr hab. Jan Czerkawski (KUL), ks. prof. dr hab. Remigiusz Sobański (ATK), Jan Józef Szczepański (Zw. Literatów Pol.), ks. dr Romuald Waszkinel (KUL). Z miejscowych referaty wygłoszili księża profesorowie: Jan Nowaczyk, Zdzisław Pawlak (2 razy), Tadeusz Kor-

pusiński, Stanisław Olejnik, Jerzy Bagrowicz, Wojciech Chuchała i Zdzisław Pawłowski.⁵²

Wydaje się, że w tym okresie działalność Towarzystwa była mniej znacząca niż działalność poprzednio funkcjonującego „Kregu”. W dokumentacji Towarzystwa nie ma śladu, aby po wygaśnięciu w 1988 r. zatwierdzenia biskupa wrocławskiego dla *Statutu* tej instytucji postarano się o jego przedłużenie. Znaczyłoby to, że od tego roku Towarzystwo działało nieformalnie.

W latach 1991-1994

Wybory w 1991 r. (12 listopada) wyłoniły nowy Zarząd Towarzystwa w składzie: ks. Stanisław Olejnik – prezes, ks. Stanisław Gębicki – wiceprezes, ks. Ireneusz Werbiński – sekretarz, ks. Lech Król – skarbnik.⁵³

Zarząd ten przygotował nową wersję *Statutu* Towarzystwa, który został zatwierdzony przez biskupa wrocławskiego Bronisława Dembowskiego 19 lutego 1993 r. na czas nieograniczony. Wprowadził on pewne bardzo potrzebne zmiany i uzupełnienia w dotychczasowym *Statucie*. Poszerzył rozumienie celu Towarzystwa, którym ma być „pogłębianie i rozwój wiedzy z zakresu teologii i nauk z nią związanych (filozofii, prawa kanonicznego i innych) w diecezji wrocławskiej” (art. 6). Jeżeli sformułowanie „nauki związane z teologią” pojmie się szeroko, to właściwie zmieszczą się w nim wszystkie niemal nauki. Jest to zapewne wynikiem tendencji do objęcia działalnością Towarzystwa wszystkich nauk wykładanych w seminarium duchownym, a wiadomo przecież, że nie tylko teologii w nim się uczy.

Inaczej ustawił także środki mające służyć do urzeczywistnienia tego celu: na pierwszym miejscu postawiono „zebrania naukowo-dyskusyjne samych członków Towarzystwa lub z prelegentami zaproszonymi z innych środowisk naukowych” (art. 7, a). Jest to jak najbardziej uzasadnione, ponieważ od początku była to zasadnicza i właściwie jedyna forma działalności Towarzystwa. Dodano natomiast jako postulat, by Towarzystwo wydawało „publikacje naukowe lub popularnonaukowe służące realizacji celu Towarzystwa” (art. 7, d). Ambitny ten postulat dotychczas nie został zrealizowany, głównie z powodu braku środków finansowych.

Dodano ważny artykuł o środkach materialnych potrzebnych do realizacji celu Towarzystwa, które mają pochodzić „ze składek członkowskich oraz ofiar od władz Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku” (art. 8).

Prawdopodobnie ze względu na nieregularność spotkań Towarzystwa w poprzednich dwóch kadencjach wprowadzono artykuł postanawiający, że „zebrania Towarzystwa odbywają się nie rzadziej niż dwa razy w ciągu semestru” (art. 9) oraz wyraźne postanowienie, że „z posiedzeń Towarzystwa sporządza się protokoły” (art. 10).

Ograniczono udział członków Towarzystwa tylko do zwyczajnych i honorowych, zrównując dotychczasowych członków nadzwyczajnych ze zwyczajnymi. Opuszczono też przy określeniu profesorów i wykładowców seminarium wrocławskiego słowo „ksiądz”, co już dawno należało uczynić, ponieważ wśród profesorów i wykładowców seminarium wrocławskiego są też osoby świeckie. Nie spowodowało to jednak wejścia świeckich do Towarzystwa; aż do 1997 r. nie uczestniczyli oni w ogóle w spotkaniach Towarzystwa.

I ten *Statut* nie rozwiązał jednoznacznie sprawy przynależności do Towarzystwa. Stwierdzenie: „Członkiem zwyczajnym zostaje każdy mianowany profesor lub wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku i nie przestaje nim być nawet wtedy, gdy przestał wykładać w tym Seminarium” (art. 12) wprowadza pewien automatyzm, a nawet przymus w zaliczaniu do grona członków Towarzystwa, niezależnie od woli zainteresowanego. Jeżeli któryś profesor czy wykładowca nie chciałby być członkiem Towarzystwa, musiałby złożyć pisemną rezygnację (por. art. 19). Bo przecież stwierdzenie *Statutu*, że członkiem Towarzystwa przestaje być także ten, kto „nie przestrzega statutu” (art. 19), właściwie jest zupełnie nierealnym zagrożeniem, skoro *Statut* branie udziału w spotkaniach Towarzystwa zalicza do praw członka, a nie do jego obowiązków (zob. art. 17, a) i nigdzie nie ma wzmianki o obowiązku płacenia składek członkowskich. To powoduje, że nie można ustalić listy rzeczywistych członków Towarzystwa i właściwie, formalnie biorąc, do członków Towarzystwa trzeba by zaliczyć także tych profesorów i wykładowców seminarium, którzy ani razu dotychczas nie byli na jego spotkaniach.

Zarząd ten ustalił też zasadnicze punkty każdego spotkania, które przyjęły się na stałe: 1) odczytanie protokołu z poprzedniego spotkania, 2) referat (ok. 45 min.), 3) dyskusja, 4) informacje naukowe i wolne wnioski.

W tym czasie spotkania Towarzystwa odbywały się zazwyczaj pięć razy w roku akademickim. Referaty głosili jedynie profesorowie ze środowiska seminaryjnego.

Odbyło się trzynaście spotkań, na których dziesięciu profesorów seminarium wrocławskiego wygłosiło dwanaście referatów; jedno spotkanie poświęcone było uczczeniu 40-lecia pracy naukowo-dydaktycznej ks. prof. Stanisława Olejnika w seminarium wrocławskim. Referaty wygłosili następujący prelegenci: ks. Zdzisław Pawlak, ks. Marian Gołębiowski (dwa), ks. Stanisław Waszczyński, ks. Witold Kujawski, ks. Zbigniew Skrobicki, bp Bronisław Dembowski, ks. Jerzy Bagrowicz (dwa), ks. Mieczysław Łaszczyk, ks. Lech Król, ks. Kazimierz Rulka.⁵⁴

W latach 1992-1994 przynajmniej raz w spotkaniach Towarzystwa uczestniczyło 37 członków. W poszczególnych spotkaniach uczestniczyło od 10 do 28 osób.⁵⁵

W latach 1994-1997

Po upływie kadencji (1991-1994) cały Zarząd 28 kwietnia 1994 r. złożył rezygnację z pełnionych funkcji. Rezygnacja została przyjęta i tego samego dnia przeprowadzono wybory, które wyłoniły nowy Zarząd w składzie: ks. Zdzisław Pawlak – prezes, ks. Krzysztof Konecki – wiceprezes, ks. Kazimierz Rulka – sekretarz, ks. Kazimierz Skoczylas – skarbnik.⁵⁶ Zarząd, pod kierunkiem ks. Pawlaka, działał bardzo systematycznie. Terminy spotkań, tematy i prelegenci byli ustalani przed rozpoczęciem roku akademickiego i całoroczny plan spotkań był wręczany członkom Towarzystwa na początku roku seminaryjnego. W czasie tej kadencji spotkania odbywały się sześć razy w ciągu roku akademickiego.

W latach 1994-1997 przynajmniej raz w spotkaniu uczestniczyło 41 członków. W poszczególnych spotkaniach uczestniczyło od 10 do 26 osób. W ciągu tych trzech lat daje to przeciętnie 15 osób na spotkanie. Dało się zauważyć, że obecność biskupów na spotkaniach wpływała na zwiększenie frekwencji, a na znaczne jej zwiększenie, gdy głosili oni na nich referaty.⁵⁷

W każdym roku akademickim odbywało się sześć spotkań roboczych. W sumie w latach 1994-1997 odbyło się 18 spotkań, na których wygłoszono 17 referatów; jedno spotkanie poświęcone było w całości sprawozdaniom z sympozjów i spotkań naukowych, w których uczestniczyli członkowie Towarzystwa (zazwyczaj sprawozdania takie były jednym z punktów spotkań roboczych). Większość referatów (13) wygłosili miejscowi profesorowie: ks. Wojciech Frątczak, ks. Krzysztof Konecki, ks. Jan Nowaczyk, ks. Kazimierz Skoczylas, ks. Stanisław Librowski, ks. Janusz Gręźlikowski, bp Roman Andrzejewski, ks. Wojciech Hanc (dwa), ks. Leonard Fic, bp Bronisław Dembowski, ks. Zdzisław Pawlak, ks. Stanisław Jankowski SDB; cztery referaty wygłosili zaproszeni goście: prof. Stanisław Olczak (KUL, dwa), ks. Krzysztof Lewandowski (WSD Toruń), ks. Stanisław Bogdanowicz (WSD Gdańsk).⁵⁸

Roczne sprawozdania z działalności Towarzystwa, opracowywane przez sekretarza Towarzystwa, ks. Kazimierza Rulkę, drukowane były w „Kronice Diecezji Włocławskiej”.⁵⁹ W miarę możliwości została uzupełniona i uporządkowana dokumentacja Towarzystwa za ubiegłe lata,⁶⁰ sporządzono i opublikowano wykaz głoszonych referatów,⁶¹ a także pierwsze szkice informacyjne o Towarzystwie.⁶²

Od 1997 r.

W wyborach przeprowadzonych 22 maja 1997 r. został wyłoniony nowy Zarząd Towarzystwa w składzie: ks. Ireneusz Werbiński – prezes, ks. Leonard Fic – wiceprezes, ks. Roman Małecki – sekretarz, ks. Mieczysław Łaszczyk – skarbnik.⁶³

Nowy Zarząd postawił sobie jako pierwszorzędne zadanie wydanie pierwszego tomu czasopisma Towarzystwa. W pierwszym roku działalności zaplanowano pięć spotkań roboczych, na które zgłoszono tyleż referatów. Autorami ich są: ks. Stanisław Olejnik, ks. Krzysztof Konecki, ks. Jerzy Pałucki (KUL), ks. Stanisław Librowski i ks. Henryk Pośluszny.

* * *

Podsumowując należy stwierdzić, że Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku zakorzeniło się już w tej uczelni chyba na stałe. W sumie w latach 1979-1997 odbyło się 80 spotkań,⁶⁴ na których referaty głosiło 37 prelegentów. W większości byli to profesorowie naszego seminarium. Często były to referaty specjalnie przygotowane na sesje Towarzystwa (niektóre z nich zostały potem, zazwyczaj w formie rozszerzonej, opublikowane drukiem), czasem prelekcje na podstawie przygotowywanych już większych artykułów lub opracowań do druku, nieraz relacje z zebranych materiałów czy uczestnictwa w sympozjach i konferencjach, rzadko wypowiedzi na podstawie drukowanych już opracowań.

Osiągnięcia Towarzystwa zasługują tym bardziej na uznanie, że przyczyniło się do nich zasadniczo zaledwie kilkanaście osób, na czele z ks. prof. Stanisławem Olejnikiem (niemal wszyscy członkowie Towarzystwa są jego byłymi uczniami), który był inicjatorem klubu naukowodyskusyjnego „Krag”, doprowadził do przekształcenia go w towarzystwo naukowe, a następnie skutecznie rozwinął jego działalność, gdy ulegała ona stagnacji.

Mankamentem zaś Towarzystwa jest to, że nie potrafiło ono dotychczas spełnić wszystkich swoich zadań statutowych.

Działalność jego ogranicza się zasadniczo do organizowania prelekcji połączonych z dyskusjami. Ale nawet to nie jest sprawą łatwą. Członkowie Towarzystwa są bardzo zróżnicowani pod względem zainteresowań. Przeważają wśród nich teologowie, ale nie brak filozofów, historyków, historyków sztuki, filologów, pedagogów, psychologów. Z jednej strony daje to możliwość spojrzenia na podejmowane zagadnienie z różnych punktów widzenia, ale z drugiej strony znacznie utrudnia rzeczową dyskusję na bardziej specjalistyczne tematy.

Nie próbowano dotychczas organizować zebrań „otwartych” z prelekcjami członków Towarzystwa (zob. art. 7, c). Wynikiem tego jest mała znajomość Towarzystwa poza murami seminarium, nawet w diecezji włocławskiej i w samym Włocławku. Uczestnictwo zaś członków Towarzystwa w spotkaniach naukowych urządzanych poza diecezją włocławską (art. 7, b), jeśli się zdarza, jest ich osobistą decyzją, a nie jest organizowane przez Towarzystwo. Publikowany obecnie tom artykułów członków Towarzystwa być może zapoczątkuje

wreszcie stałe publikacje Towarzystwa, zgodnie z wymogiem zapisanym w *Statucie* (art. 7, d).

Wydaje się, że powyżej wskazane mankamenty wynikają zapewne przede wszystkim z braku odpowiednich funduszy na działalność statutową Towarzystwa.

Zauważa się też brak długofalowego planu w działalności Towarzystwa. Tematy referatów są często wyznaczone przypadkowo, bez związku z poprzednimi i następnymi wystąpieniami. Jedyny widoczny cykl to kilka referatów poświęconych koncepcji człowieka (1982-1983). Zwraca się jednak w miarę możliwości uwagę na aktualność podejmowanych tematów.

Dalsza działalność Towarzystwa zależy pewnie w dużej mierze od tego, czy planowane wydziały teologiczne na uniwersytetach świeckich odciągną z seminariów duchownych co ambitniejszych profesorów na stałe do siebie, czy może profesorowie seminariów duchownych będący równocześnie pracownikami wydziałów teologicznych przyczynią się do wzrostu zainteresowań naukowych także w swoich środowiskach seminaryjnych. Odpowiedź na to pytanie da zapewne najbliższa przyszłość.

PRZYPISY

¹ Obszerny biogram ks. Kunki – zob.: W. Kujawski, *Ksiądz prałat Bolesław Kunka*, w: *W służbie Kościołowi i nauce*, Włocławek 1994, s. 110-126.

² K. Rulka, *Rektorzy, wicerektorzy, prefekci...*, w: *425 lat Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Profesorowie i moderatorzy XX wieku*, Włocławek 1997, s. 138.

³ S. B[iskupski], *Towarzystwo Teologiczne we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocławskiej” 26(1932) s. 389.

⁴ *Tamże*, s. 391.

⁵ Jako oddział Polskiego Towarzystwa Teologicznego, powstały we Włocławku w 1928 r. notowany jest w artykule informacyjnym – A. Klawek, *O naszych towarzystwach teologicznych*, „Nasza Myśl Teologiczna” 1(1930), s. 260-262.

⁶ B. Przybyszewski, *Polskie Towarzystwo Teologiczne w Krakowie*, w: *Słownik polskich towarzystw naukowych*, t. 1, Wrocław 1978, s. 164.

⁷ *Z seminarium duchownego. Wyższa szkoła we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 22(1928) s. 31.

⁸ *Pierwszy Zjazd naukowy Polskiego Towarzystwa Teologicznego*, „Przeł. Teologiczny” 9(1928) s. 200.

⁹ S. B[iskupski], *Towarzystwo...*, art. cyt., s. 390.

¹⁰ *Statut Polskiego Towarzystwa Teologicznego*, „Przeł. Teologiczny” 5(1924) s. 74-78.

¹¹ W dalszym ciągu niektórzy (raczej nieliczni) profesorowie seminarium włocławskiego należeli do Polskiego Towarzystwa Teologicznego i brali udział w jego pracach i zjazdach, które odbywały się co pięć lat i miały charakter naukowy. Większość natomiast profesorów seminarium włocławskiego należała do organizacji o charakterze naukowo-wychowawczym – Związku Zakładów Teologicznych, a w jego zjazdach, które odbywały się co dwa lub trzy lata, uczestniczyła zawsze grupa włocławska licząca od pięciu do dziewięciu osób (zob. wykazy uczestników drukowane w *Pamiętnikach Zjazdów*). Były to Towarzystwa sobie pokrewne, dlatego zastanawiano się nad moż-

liwymi formami ich współ-pracy (zob. S. Szydelski, *Współpraca Związku Z. T. z Polskim Tow. Teol., w: Pamiętnik Ósmego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych] w Częstochowie, 15-17 IV 1936 roku*, Kraków 1937, s. 25-28).

¹² M. Morawski, *Życie naukowe współczesnego Włocławka*, „Nauka Polska” 19(1934) s. 380.

¹³ S. B[iskupski], *Towarzystwo...*, art. cyt., s. 390.

¹⁴ K. Bisztyga, „*Kręta*” *Pisma św.*, Kraków 1929 („Głosy Katolickie” 19(1929) nr 347); – *toż*, Kraków 1932.

¹⁵ „*Rerum novarum*” *wobec potrzeb doby obecnej. W 40-tą rocznicę ogłoszenia Encykliki*, Włocławek 1930 – odb. z „*Ateneum Kapłańskiego*” 28(1930).

¹⁶ S. B[iskupski], *Towarzystwo...*, art. cyt., s. 390.

¹⁷ „*Tygodnik Polski*” 1936, nr 13, s. 153; M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga Prymasa Tysiąclecia*, [t. 1], Warszawa 1994, s. 147.

¹⁸ S. B[iskupski], *Towarzystwo...*, art. cyt., s. 390.

¹⁹ M. Morawski, *Życie naukowe współczesnego Włocławka*, art. cyt., s. 380.

²⁰ *Tamże*.

²¹ Por. S. Piotrowski, *Działalność społeczna* [ks. Stefana Wyszyńskiego w okresie włocławskim], „*Aten. Kapł.*” 79(1972) s. 50-51; J. Różański, *Działalność naukowo-dydaktyczna i społeczna ks. dr. Stefana Wyszyńskiego w latach 1930-1945*, Lublin 1995, s. 44 (mszps w Bibl. KUL).

²² Archiw. Państw. Włocławek, SPW, Ref. BiPP, sygn. 387, k. 88; *Wykłady dla inteligencji*, „*ABC dla Włocławka*” 1932, nr 42, s. 6; M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga...*, dz. cyt., s. 118.

²³ M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga...*, dz. cyt., s. 126.

²⁴ *Odczyty dla inteligencji*, „*ABC dla Włocł.*” 1934, nr z 21 II, s. 6; M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga...*, dz. cyt., s. 133.

²⁵ M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga...*, dz. cyt., s. 165.

²⁶ „*ABC dla Włocł.*” 1937, nr z 14 II, s. 6; M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga...*, dz. cyt., s. 157.

²⁷ „*ABC dla Włocł.*” 1937, nr z 14 III, s. 6; M.P. Romaniuk, *Życie, twórczość i postęga...*, dz. cyt., s. 158.

²⁸ *Odczyty T-wa Teologicznego*, „*Kron. Diec. Włocł.*” 31(1937) s. 88.

²⁹ Zob. S. Biskupski, *Instytut Wyższej Kultury Religijnej przy włocławskim seminarium duchownym*, „*Aten. Kapł.*” 72(1969) s. 301-303.

³⁰ S. B[iskupski], *Towarzystwo...*, art. cyt., s. 390.

³¹ Zob. F. Korszyński, *Życie wspólne kapłanów świeckich*, w: *Encyklopedia kościelna* [Nowodworskiego], t. 33, Włocławek 1933, s. 447-448.

³² *Kronika Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, t. 1: 1945-1966, s. 77 (rkps w Bibl. Sem. Włocł.).

³³ Informacja ustna ks. Wojciecha Hanca i ks. Zbigniewa Skrobickiego z dn. 27 XI 1997 r.

³⁴ *Księga protokołów posiedzeń naukowodyskusyjnego klubu „Krag”*. Włocławek, Wyższe Seminarium Duchowne, s. 1 (rkps w posiadaniu ks. Z. Pawlaka).

³⁵ *Tamże*, s. 2.

³⁶ *Tamże*.

³⁷ Z. Pawlak, *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „*Kron. Diec. Włocł.*” 78(1995), s. 33.

³⁸ *Księga protokołów*, dz. cyt., s. 2.

³⁹ Na podstawie wykazu uczestników spotkań w cytowanej *Księdze protokołów*.

⁴⁰ Zob. wykaz *Referaty głoszone na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1997*, s. 37-38 tej publikacji.

⁴¹ *Księga protokołów*, dz. cyt., s. 71.

⁴² *Dekret biskupa włocławskiego powołujący Towarzystwo Naukowe Teologiczne Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „*Kron. Diec. Włocł.*” 67(1984), s. 90.

⁴³ *Towarzystwo Naukowe Teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku*, „*Kron. Diec. Włocł.*” 67(1984), s. 139.

⁴⁴ *Księga protokołów*, dz. cyt., s. 76.

⁴⁵ *Posiedzenie Teologicznego Towarzystwa Naukowego we Włocławku*, „*Kron. Diec. Włocł.*” 68(1985), s. 41.

⁴⁶ Osobiste notatki ks. Mariana Gołębińskiego ze spotkań Towarzystwa w l. 1985-1994, k. 1-2 (rkps w materiałach archiwalnych Towarzystwa, przechowywanych przez każdorazowego sekretarza).

⁴⁷ *Sesja publiczna Teologicznego Towarzystwa Naukowego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 68(1985), s. 137.

⁴⁸ Inni, np. ks. Stefan Spychalski ze Świnic i ks. Stanisław Dąbrowski z Liskowa, poinformowali wcześniej o niemożliwości przybycia na sesję (zob. *Dokumentacja działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984-1997* – poszyt w posiadaniu każdorazowego sekretarza Towarzystwa).

⁴⁹ Z osobistych notatek ks. M. Gołębińskiego ze spotkań Towarzystwa w l. 1985-1994 (zob. przyp. 46) wynika, że protokoły takie, nawet jeśli były pisane, zazwyczaj nie były odczytywane na sesjach Towarzystwa. Jedynie w notatkach z posiedzenia Towarzystwa w dniu 11 II 1987 r. jest wzmianka o odczytaniu protokołu z poprzedniego zebrania (k. 21r), a przecież ks. Gołębiński z reguły notował wszystkie punkty każdego spotkania.

⁵⁰ Informacje o niektórych sesjach Towarzystwa oraz roczne sprawozdania z działalności seminarium duchownego publikowane w „Kronice Diecezji Włocławskiej”, a także osobiste rękopiśmienne zapiski ks. Mariana Gołębińskiego ze spotkań Towarzystwa (zob. przyp. 46).

⁵¹ Np. w spotkaniu 2 II 1987 r. uczestniczyło osiem osób (zob. osobiste notatki ks. M. Gołębińskiego ze spotkań Towarzystwa w l. 1985-1994, k. 20r).

⁵² Zob. wykaz *Referaty głoszone na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1997*, s. 38-40 tej publikacji.

⁵³ Z. Pawlak, *Teologiczne Towarzystwo...*, art. cyt., s. 34.

⁵⁴ Zob. wykaz *Referaty głoszone na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1997*, s. 40 tej publikacji.

⁵⁵ Na podstawie listy obecności z lat 1992-1994, w: *Dokumentacja działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984-1997* (poszyt w posiadaniu każdorazowego sekretarza Towarzystwa).

⁵⁶ Z. Pawlak, *Teologiczne Towarzystwo...*, art. cyt., s. 35.

⁵⁷ Na podstawie listy obecności z lat 1994-1997, w: *Dokumentacja działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984-1997*.

⁵⁸ Zob. wykaz *Referaty głoszone na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1997*, s. 41-42 tej publikacji.

⁵⁹ Zob. „Kron. Diec. Włocł.” 78(1995), s. 302-315; 79(1996), s. 233-244; 80(1997), s. 197-211.

⁶⁰ Poszyt *Dokumentacja działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984-1997* (w posiadaniu każdorazowego sekretarza Towarzystwa).

⁶¹ Z. Pawlak, K. Rulka, *Referaty wygłoszone na spotkaniach Teologicznego Tow. Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1994*, „Kron. Diec. Włocł.” 78(1995), s. 36-39; K. Rulka, *Referaty głoszone na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1997*, „Kron. Diec. Włocł.” 80(1997), s. 211-215.

⁶² Z. Pawlak, *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, w: *Od wieków kształci pasterzy*, Włocławek 1994, s. 78-80; tenże, *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 78(1995), s. 32-35.

⁶³ K. Rulka, *Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w roku akademickim 1996/97*, „Kron. Diec. Włocł.” 80(1997), s. 211.

⁶⁴ Pod względem ilości dorobek ten należy uznać za znaczący, szczególnie gdy porówna się go z ilością spotkań istniejącej od 1981 r. przy Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach sekcji Polskiego Towarzystwa Teologicznego; w latach 1983-1994 zorganizowała ona 35 spotkań (zob. T. Czakański, *Działalność naukowa Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w latach 1980-1995*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 27/28(1994-1995), s. 266-268), podczas gdy we Włocławku zorganizowano w tym samym czasie 41 spotkań.

WYKAZ REFERATÓW WYGŁOSZONYCH W LATACH 1979-1998

I. W latach 1979-1984 (klub naukowodyskusyjny „Krağ”)

1) 18 I 1980 – ks. prof. dr hab. Stanisław Olejnik: sprawozdanie z symposiumu na ATK pt. *Uniwersytet katolicki wobec problemu zagrożenia wartości moralnych we współczesnym technicyzowanym świecie* (ks. Olejnik wygłosił tam referat *Problem podważenia hierarchii wartości we współczesnym technicyzowanym świecie*).

Por. drukowany artykuł pt. *Kryzys moralny cywilizacji. Zachowanie hierarchii wartości we współczesnym świecie technicyzowanym*, „Chrześcijańskie w świecie” 12(1980), nr 6, s. 25-46.

2) 22 II 1980 – ks. dr Wojciech Hanc: sprawozdanie z Kongresu Mariologicznego i Maryjnego w Saragossie.

Drukowane pt. *Spotkanie w Saragossie...*, „Aten. Kapł.” 95(1980), s. 463-470.

3) 14 III 1980 – ks. dr Zdzisław Pawlak: sprawozdanie z XXIII Tygodnia Filozoficznego pod hasłem *Człowiek i kultura*.

4) 24 IV 1980 – ks. prof. dr hab. Stanisław Olejnik: *Problem i ocena etyczna tzw. inżynierii genetycznej*.

5) 2 V 1980 – ks. dr Jerzy Kaźmierczak: „Credo” *Hansa Künga*.

6) 10 X 1980 – ks. dr Zdzisław Pawlak: *Gerardus van der Leeuw i jego fenomenologia religii*.

Drukowany w „Aten. Kapł.” 95(1980), s. 309-313.

7) 14 XI 1980 – ks. dr Jan Nowaczyk: *M. Merleau-Ponty a problem Boga*.

Drukowany jako artykuł pt. *Merleau-Ponty'ego myślenie o Bogu*, „Aten. Kapł.” 102(1984), s. 483-494.

8) 12 XII 1980 – ks. dr Roman Andrzejewski: *Nad paradoksem stoików: Omnia peccata paria*.

9) 13 II 1981 – ks. dr Wojciech Hanc: *Współczesne spojrzenie na mariologię*.

10) 14 III 1981 – ks. dr Jerzy Kaźmierczak: *Teologia a Urząd Nauczycielski Kościoła*.

11) 3 IV 1981 – ks. dr Marian Gołębiowski: *Stan badań krytycznych nad Księgą Deutero-Izajasza (Iz 40-55)*.

Na podstawie materiałów zbieranych do przygotowywanej pracy habilitacyjnej (*Hymny samopochwalne Jahwe u Deutero-Izajasza (40-48)* – Warszawa 1994).

12) 23 X 1981 – ks. dr Zbigniew Skrobicki: *Refleksje nad encykliką „Laborem exercens” Jana Pawła II*.

13) 13 XI 1981 – sprawozdania księży profesorów dotyczące sympozjów w zakresie ich specjalizacji.

14) 11 XII 1981 – dyskusja nad rolą profesora w kształtowaniu formacji kapłańskiej i jego stanu.

15) 15 I 1982 – ks. dr Jerzy Bagrowicz: *Prasa w społeczeństwie komunikacji*.

- 16) 26 II 1982 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Pojęcie kultury i jej typy.*
- 17) 5 III 1982 – ks. dr Franciszek J ó ź w i a k: *Główne tematy przepowiadania Nowego Testamentu według J.F. Fitzmayera.*
Na podstawie materiałów przygotowanych do wykładów z Nowego Testamentu w seminarium wrocławskim.
- 18) 14 V 1982 – ks. dr Marian G o ł ę b i e w s k i: *Jedność Pisma Świętego jako zasada hermeneutyczna (cz. 1).*
- 19) 8 X 1982 – ks. dr Marian G o ł ę b i e w s k i: *Jedność Pisma Świętego jako zasada hermeneutyczna (cz. 2).*
Poz. 18-19 drukowane w „Collect. Theol.” 53(1983) fasc. 1, s. 5-17.
- 20) 19 XI 1982 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Biologiczno-mechanistyczna koncepcja człowieka Freuda a społeczno-kulturowa Karen Horney.*
- 21) 10 XII 1982 – ks. prof. dr hab. Stanisław O l e j n i k: *Victor Frankl i jego koncepcja człowieka.*
- 22) 28 I 1983 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Koncepcja człowieka w teorii Ericha Fromma.*
- 23) 18 II 1983 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: sprawozdanie z XXV Tygodnia Filozoficznego pod hasłem *Człowiek w dziejach.*
- 24) 22 IV 1983 – ks. prof. dr hab. Stanisław O l e j n i k: sprawozdanie z sympozjum naukowego na ATK poświęconego bioetyce.
- 25) 13 V 1983 – ks. dr Jan N o w a c z y k: *Prakseologiczne dyrektywy programatyżacji dobrej woli według Tadeusza Kotarbińskiego.*
- 26) 21 X 1983 – ks. dr Wojciech H a n c: *Eklezjalny charakter katolickich wspólnot chrześcijańskich.*
- 27) 24 XI 1983 – ks. prof. dr hab. Stanisław O l e j n i k: *Kulturotwórcza wartość moralności chrześcijańskiej.*
Zob. drukowany artykuł pt. *Znaczenie kulturotwórcze moralności chrześcijańskiej*, „Aten. Kapł.” 102(1984), s. 433-442.
- 28) 9 XII 1983 – ks. dr Jerzy K a ź m i e r c z a k: *Ateizm zjawiskiem światowym.*
- 29) 3 II 1984 – ks. dr Jerzy K a ź m i e r c z a k: *Psychologia wiary i niewiary.*
- 30) 9 III 1984 – ks. dr Bogusław S k o w r o ń s k i: *Etyka ideału według Władysława Biegańskiego.*
- 31) 6 IV 1984 – ks. prof. dr hab. Stanisław O l e j n i k: *Historia Polskiego Towarzystwa Teologicznego.*
- 32) 4 V 1984 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Filozofia kardynała Karola Wojtyły.*

II. W latach 1984-1991

Ponieważ z tego okresu nie zachowały się sprawozdania z sesji TTN, trzeba było się oprzeć jedynie na osobistych notatkach prezesa Towarzystwa, ks.

Mariana Gołębiewskiego, rocznych sprawozdaniach z działalności seminarium wrocławskiego oraz kilku informacjach o odbytych sesjach, publikowanych w „Kronice Diecezji Wrocławskiej”. Zestawienie sporządzone na tej podstawie nie jest chyba kompletne, ponieważ trudno było odróżnić, które spotkania organizowane były przez seminarium duchowne, a które przez Teologiczne Towarzystwo Naukowe.

A oto tematyka spotkań, które udało się ustalić:

33) 15 III 1985 – sprawy organizacyjne w związku z zatwierdzeniem przez biskupa wrocławskiego Jana Zarębę *Statutu* Towarzystwa.

34) 15 V 1985 – doc. dr Marian M a c i e j e w s k i (KUL): *Problemy kerymatyczne interpretacji literatury*; ks. dr Jerzy B a g r o w i c z: komunikat pt. *Śladami niepokojów i poszukiwań*, poświęcony zjawisku pozareligijnych grup opierających się na religiach wschodnich; ks. dr Wojciech H a n c: komunikat na temat międzynarodowych kongresów józefologicznych.

35) 12 XI 1985 – ks. prof. Jan Ł a c h (ATK): *Przebudzenie i miłość w szóstej antytezie z Kazania na Górze (Mt 5, 43-48)*; komunikat ks. prof. Jerzego K a ż m i e r c z a k a na temat sympozjum fundamentalistów w Berlinie.

36) 18 XII 1985 – ks. doc. dr hab. Stanisław K o w a l c z y k (KUL): *Teologia wyzwolenia a Ewangelia*.

37) 3 II 1986 – prof. dr hab. Jan C z e r k a w s k i (KUL): *Filozoficzne podstawy godności człowieka*.

38) 16 IV 1986 – ks. prof. dr hab. Remigiusz S o b a ń s k i (ATK): *Wpływ Soboru Watykańskiego II na kanonistykę w Polsce*.

39) 21 XI 1986 – ks. dr Jan N o w a c z y k: *Wiara religijna jako wartość niezbędna w społeczeństwie informacji*.

40) 11 II 1987 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Ks. prof. Włodzimierz Sedlak i jego bioelektronika*.

41) 8 IV 1987 – Jan Józef S z c z e p a ń s k i: *Związek Literatów Polskich – dzieje najnowsze*.

42) 4 II 1988 – ks. dr Romuald W a s z k i n e l (KUL): *Relacja: nauka – filozofia – teologia*

43) 24 XI 1988 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Dialog filozoficzny z polską filozofią marksistowską*.

44) 27 X 1989 – sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu Józefologicznego w Meksyku (ks. dr Wojciech H a n c, ks. dr Krzysztof K o n e c k i).

45) 17 XI 1989 – ks. dr Tadeusz K o r p u s i ń s k i: *Sytuacja teologii pastoralnej obszaru języka niemieckiego*.

46) 23 II 1990 – ks. prof. dr hab. Stanisław O l e j n i k: *Etos pracy*.

47) 19 XI 1990 – ks. dr Jerzy B a g r o w i c z: *Formacja do kapłaństwa według wskazań VIII sesji zwyczajnej Synodu Biskupów w 1990 r.*

48) 17 IV 1991 – ks. mgr Wojciech Chuchala: *Historia języka łacińskiego*.

49) 16 V 1991 – ks. dr Zdzisław Pawłowski: *Dokąd zmierza współczesna biblistyka*.

III. W latach 1991-1994

50) 20 III 1992 – ks. dr Zdzisław Pałak: *Trudności religijne współczesnego człowieka*.

51) 9 IV 1992 – ks. dr Marian Gołębiowski: *Dialog żydowsko-chrześcijański – uwarunkowania i perspektywy*.

52) 16 V 1992 – ks. mgr Stanisław Waszczyński: *Program duszpasterski w Polsce w latach 1990-2000*.

53) 26 XI 1992 – ks. dr Witold Kujawski: *Hipotezy o początkach diecezji na Kujawach*.

54) 9 XII 1992 – ks. dr Zbigniew Skrobicki: *Koncepcja praw człowieka*.

55) 19 II 1993 – ks. prof. dr hab. Bronisław Dembowski: *Jak dzisiaj szemu człowiekowi mówić o Bogu*.

56) 24 IV 1993 – ks. dr Jerzy Bagrowicz: *Wokół sprawy Drewermanna*.

Por. artykuł – J. Bagrowicz, D. Oko, *Wokół sprawy Drewermanna*, „Aten. Kapł.” 119(1992), s. 102-114.

57) 14 V 1993 – ks. dr Mieczysław Łaszczyk: *Perspektywy współpracy duchownych ze świeckimi*.

58) 18 XI 1993 – refleksje ks. prof. dra hab. Stanisława Olejnika na temat 40-lecia jego pracy w seminarium wrocławskim.

59) 9 XII 1993 – ks. dr Marian Gołębiowski: *Kierunki i perspektywy badań w naukach filozoficzno-teologicznych na Zachodzie*.

Refleksje po powrocie ze stypendium naukowego w Paryżu (1992-1993).

60) 24 II 1994 – ks. lic. Lech Król: *Duszpastersko-wychowawcza gorliwość bł. Michała Kozala*.

Na podstawie materiałów do pracy doktoranckiej *Realizacja powołania chrześcijańskiego i kapłańskiego w życiu i nauczaniu bł. Michała Kozala* (ATK, 1995).

61) 24 III 1994 – ks. mgr Kazimierz Rulka: *Kościół w powojennym (po 1945 r.) Wrocławku*.

Na podstawie opracowania przygotowanego do planowanej *Monografii Wrocławka*.

62) 28 IV 1994 – ks. dr hab. Jerzy Bagrowicz: *Żydzi i judaizm w „Katechizmie Kościoła katolickiego” – zagadnienia wstępne*.

Myśli tu zaszyfrowane – uzupełnione i szeroko rozwinięte w artykule pt. *Przeistnienie „Katechizmu Kościoła katolickiego” i jego konsekwencje dla katechezy i nauczania o Żydach i judaizmie*, „Collect. Theol.” 65(1995) nr 2, s. 61-92.

IV. W latach 1994-1997

63) 20 X 1994 – ks. dr Wojciech F r ą t c z a k: *Kościół we Włocławku w okresie międzywojennym 1918-1919.*

Na podstawie opracowania przygotowanego do planowanej *Monografii Włocławka.*

64) 17 XI 1994 – ks. dr Krzysztof K o n e c k i: *Teologia i celebrowanie odnowionej liturgii błogostawieństw.*

65) 12 I 1995 – prof. dr hab. Stanisław O l c z a k (KUL): *Szkolnictwo parafialne diecezji włocławskiej w XVI-XVIII wieku na podstawie ksiąg wizytacyjnych przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.*

66) 23 II 1995 – ks. dr Jan N o w a c z y k: *Religijne „credo” Alberta Einsteina.*

67) 27 IV 1995 – ks. dr Krzysztof L e w a n d o w s k i (WSD Toruń): *Model dziennikarza katolickiego w świetle nauczania Kościoła.*

Na podstawie pracy doktoranckiej na ten sam temat.

68) 18 V 1995 – ks. dr Kazimierz S k o c z y l a s: *Stan akceptacji wartości religijno-moralnych wśród młodzieży na podstawie badań przeprowadzonych wśród młodzieży Konina.*

Na podstawie pracy doktorskiej.

69) 26 X 1995 – ks. prof. dr hab. Stanisław L i b r o w s k i: *Opublikowane dokumenty instytucji polskich i sprawa druku zbioru diecezji włocławskiej.*

70) 23 XI 1995 – ks. prof. Stanisław B o g d a n o w i c z (WSD Gdańsk): *Karol Maria Antoni Szplet – biskup gdański czasu wojny, więzień specjalny PRL.*

Na podstawie książki pod tym samym tytułem (Gdańsk 1995).

71) 18 I 1996 – ks. dr Janusz G r ę ź l i k o w s k i: *Współodpowiedzialność seminarium i całego prezbiterium diecezji za formację kandydatów do kapłaństwa.*

Referat wydrukowany w „Kronice Diecezji Włocławskiej” 79(1996), s. 112-123.

72) 15 II 1966 – bp dr Roman A n d r z e j e w s k i: *Ludność polskiej wsi w obliczu nowych problemów duszpasterskich (refleksje nad wstępnymi ankietami do badań pastoralnych po wyborach prezydenckich '95).*

W poszerzonej formie wydrukowany w Tygodniku Rolników „Obserwator” – 7(1996) nr 12-19 oraz w samoistnej pozycji pt. *Witosowe dziedzictwo*, Częstochowa 1996 (Zeszyty „Niedzieli”, nr 2).

73) 25 IV 1996 – ks. rektor Wojciech H a n c: *Dialog ekumeniczny i jego aktualny stan.*

74) 23 V 1996 – ks. dr Leonard F i c: *Problematyka religijna we współczesnej polskiej literaturze science fiction.*

75) 24 X 1996 – bp prof. dr hab. Bronisław D e m b o w s k i: *Filozofia źródłem sensu kultury.*

W oparciu o artykuł drukowany w: *Zadania filozofii we współczesnej kulturze*, Lublin 1992, s. 152-158.

76) 21 XI 1996 – sprawozdania z sympozjów i spotkań naukowych.

77) 16 I 1997 – ks. dr Zdzisław P a w l a k: *Aktualny stan filozofii w Polsce*.

78) 20 II 1997 – prof. dr hab. Stanisław Olczak (KUL): *Kościół parafialny w archidiecezji wrocławskiej na początku XVIII wieku*.

79) 24 IV 1997 – ks. prof. Stanisław J a n k o w s k i SDB: *Niektóre przyczyny rozejścia się dróg Kościoła i Synagogi w świetle Nowego Testamentu i literatury judaistycznej*.

80) 22 V 1997 – ks. rektor Wojciech H a n c: *Chrzest w dialogu ekumenicznym*.

V. W roku 1997/98

81) 23 X 1997 – ks. prof. dr hab. Stanisław O l e j n i k: *Obrona chrześcijańskich wartości moralnych w dobie obecnej*.

Referat wydrukowany w „Studiach Wrocławskich” 1(1998), s. 105-113.

82) 27 XI 1997 – ks. dr hab. Krzysztof K o n e c k i: *Sprawowanie błogosławieństw wydarzeniem kościelnym*.

Referat wydrukowany w „Seminare” 13(1997), s. 13-22.

83) 19 II 1998 – ks. prof. dr hab. Jerzy P a ł u c k i (KUL): *Polityka religijna dynastii Sewerów a postawa Kościoła wobec władzy świeckiej*.

Referat wydrukowany w „Studiach Wrocławskich” 1(1998), s. 114-128.

84) 23 IV 1998 – ks. prof. dr hab. Stanisław L i b r o w s k i: 1) komunikat o bulli protekcyjnej pap. Eugeniusza III dla diecezji wrocławskiej, z racji 850-lecia jej wystawienia, 2) referat pt. *Program prac nad dokumentami diecezji wrocławskiej*.

85) 14 V 1998 – ks. Henryk P o s ł u s z n y: *Psychiczne uwarunkowania kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego*.

Referat wydrukowany w „Studiach Wrocławskich” 1(1998), s. 179-193.

BIBLIOGRAFIA

1. [Ks. Stefan Biskupski] Ks. S. B., *Towarzystwo Naukowe we Wrocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 26(1932), s. 389-391.

2. *Odczyty T-wa Teologicznego* [zorganizowane w Wielkim Poście 1937 r. dla inteligencji], „Kron. Diec. Włocł.” 31(1937), s. 88.

3. Ks. Michał Morawski, *Życie naukowe współczesnego Wrocławka*, „Nauka Polska” 19(1934), s. 379-380.

4. *Dekret biskupa wrocławskiego powołujący Towarzystwo Naukowe Teologiczne Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 67(1984), s. 90.

5. *Towarzystwo Naukowe Teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 67(1984), s. 139.
6. *Posiedzenie Teologicznego Towarzystwa Naukowego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 68(1985), s. 41.
7. *Sesja publiczna Teologicznego Towarzystwa Naukowego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 68(1985), s. 137.
8. *Sesja Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 68(1985), s. 269-270.
9. *Sesja Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 69(1986), s. 43.
10. Ks. Zdzisław Pawlak, *Z historii „Kręgu” (fragmenty z Księgi protokółów)*, w: *W służbie Kościołowi i nauce*, Włocławek 1994, s. 28-30.
11. Ks. Z[dzista]w Pawlak, *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, w: *Od wieków kształci pasterzy*, Włocławek 1994, s. 78-80.
12. Ks. Zdzisław Pawlak, *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, „Kron. Diec. Włocł.” 78(1995), s. 32-35.
13. Ks. Zdzisław Pawlak, ks. Kazimierz Rulka, *Referaty wygłoszone na spotkaniach Teologicznego Tow. Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1994*, „Kron. Diec. Włocł.” 78(1995), s. 36-39.
14. Ks. Kazimierz Rulka, *Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku 1994/95*, „Kron. Diec. Włocł.” 78(1995), s. 302-315.
15. Ks. Kazimierz Rulka, *Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w roku 1995/96*, „Kron. Diec. Włocł.” 79(1996) s. 233-244.
16. Ks. Kazimierz Rulka, *Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w roku akademickim 1996/97*, „Kron. Diec. Włocł.” 80(1997) s. 197-211.
17. Ks. Kazimierz Rulka, *Referaty głoszone na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku w latach 1979-1997*, „Kron. Diec. Włocł.” 80(1997) s. 211-215.